

על חיבת ציון של הרב יוסף משאש

אנחנו נעסוק בדמותו וגם בפרשת שבוע מתוך תורתו של רבי יוסף משאש. רבי יוסף משאש היה אישיות מאוד מיוחדת שלצערנו אנחנו כמעט לא שמענו והכרנו. רבי יוסף משאש נולד במרוקו בעיר טלמסן ושם הוא גדל, כבר בגיל צעיר הוא כבר כתב תשובות הלכתיות, בגיל חמש-עשרה שש-עשרה – בספרו 'אוצר המכתבים' כבר מתפרסמות תשובות לשאלות ששלחו לו בגילאים האלו. היה ענק תורני, חיבר כתמישים ספרים – יש לו שו"ת בשם 'מים חיים'. כבר בגיל שלושים ואחת, בגיל צעיר מאוד התמנה להיות הרב של טלמסן ושימש שם כרב. היה גם מאוד בכיר ומקובל בקרב השלטונות המרוקאיים הערבים. כמה שנים לאחר קום המדינה, עוד לפני מלחמת ששת הימים, הוא עלה לארץ והתיישב בחיפה וביקשו ממנו שם לשמש בתפקיד הרב הראשי של חיפה. בהתחלה הוא סירב, אבל המעמד שלו היה מעמד כל כך רם במרוקו, כך שבסופו של דבר הוא הסכים כאשר ראש העיר נתן לו את הבטחתו שאף אחד לא יתמודד מולו, ובשנת תשכ"ח הוא התמנה להיות רבה הספרדי של העיר חיפה, תפקיד שבו הוא שימש כשש שנים עד לפטירתו.

רבי יוסף משאש היה דמות מאוד מיוחדת – היה גם איש רוח, לא רק איש תורה, היה פייטן וגם אמן – כל הספרים שלו הוא עיטר אותם בעצמו. אני הבאתי לכם את העיטורים כמסגרת לדף, והוא כותב 'מעשה ידי אני הצעיר יוסף משאש'. את הספרים הוא לא היה שולח לדפוס, הוא כתב את הספרים בעצמו בכתב קליגרפי עם עיטורים, ממש תענוג לעבור על הספרים שלו. כנראה שלעת זקנותו הוא הוציא כבר בדפוס, אבל הספר שאנחנו נלמד בו – פירוש על ההגדה של פסח שכתב בגיל עשרים וחמש – והוא עיטר אותו, וצייר את כל הדברים האלו בעצמו.

למה אנחנו מביאים דברים משמו? לא רק בגלל שהיום חל יום היארצייט שלו, אלא שלא סתם אנחנו מדברים עליו בחודש שבט. אנחנו יודעים ששבט זה חודש שכולו אנחנו עוסקים בעניינה של ארץ ישראל, בקדושתה של ארץ ישראל – במרכזו נמצא ט"ו בשבט, שבו למרות שזה חג הלכתי, אבל באמת זה זמן מאוד מיוחד. וחשבתי שהרב משאש מאוד מתאים לעניין הזה. למה? אני פתחתי את ההקדמה של ספרו 'אוצר המכתבים'. בדרך כלל בהקדמות של ספרים יש תודה לבורא עולם והרב פורש את השיטה הלימודית שלו בספר. אצל הרב משאש אנחנו רואים בהקדמה לספר 'אוצר המכתבים' שהוא ספר הלכתי סטנדרטי, שאלות ותשובות שמתכתב הרב משאש עם כל מיני רבנים ואנשים ששולחים לו שאלות – אבל ההקדמה מוקדשת כולה לאהבתה של ארץ ישראל. הקדמה ארוכה, כעשרים שלושים עמודים – לקחתי חלק ממנה.

נראה את ההקדמה. 'אני הגבר', כותב הרב משאש, 'מיום עמדי על דעתי עמד לנגדי המאמר תנו רבן לעולם ידור אדם בארץ ישראל שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה-ו כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה-ו'. כך כתוב בגמרא. 'והקושי בולט, דפירוש 'דומה' היינו רק דומה ואין

הרב ידידיה הכהן – שיעור פרשת שבוע, פרשת בא תשע"ח

הדבר כן, ואם כן הדר בחו"ל עדיף. מה זאת אומרת? כתוב 'לעולם ידור אדם בארץ ישראל', בסדר, אני מבין. ממשיכה הגמרא ואומרת 'דומה כמי שיש לו אלוה', מה אתה כותב 'דומה'? תכתוב 'כמי שיש לי אלוה'. מה אפשר להבין אומר הרב משאש? אם אנחנו אומרים שזה 'דומה', שכל מי שגר בארץ ישראל כאילו שיש לו אלוה, זה לא ממש. 'כי מי שדר בחו"ל דומה כאין לו אלוה', אבל בפועל יש לו אלוה, 'והדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה אבל האמת אין לו, והדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אבל האמת יש לו, ואם כן הוא עדיף'. נו, אז הלך כל מאמר חז"ל. 'ומוכרחים לומר שהתנאים בעלי המאמר מיירי בצדיק ורשע. דהיינו, רשע גמור או אפילו גוי שאין לו אלוה', כלומר הוא מבחינתו הוא רשע גמור, אפילו גוי, 'הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה מאחר שבחר לדור בארץ החביבה לפני המקום ברור שעיקר השראת שכינה בעולם היא בארץ ישראל' – הוא אומר, אבל אתה הגעת לגור בארץ ישראל, אפילו אם אתה רשע ובאמת אתה חושב שאתה אפיקורס, שאין לך אלוה, בכל זאת, זה שאתה גר בארץ ישראל הופך אותך כאילו יש לך אלוה. 'כמו שמאמר הכתוב ארץ אשר עיני אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית שנה עד אחרית שנה. וממנה מתפשט האור לכל העולם כמו שכתוב מלא כל הארץ כבודו כנר המונח אצל פינה וממנו יוצא אור לכל הבית'. השפע מגיע מכאן, מארץ ישראל, לכל העולם. אומרים שאביו של החיד"א, ר' אברהם אזולאי, יש לו ספר 'חסד לאברהם', ספר קבלה, שבו הוא כותב שהפתח שדרכו נכנסות כל התפילות וההשפעה האלוקית זורמת מריבונו של עולם לארץ, נמצא מעל מקום המקדש. שם נמצא הפתח. הוא אומר, יוצא מזה – אנשים לפעמים נוסעים למרחקים להתפלל על קברי צדיקים, הוא אומר, אז מה הם עושים? הם גורמים לתפילה שלהם סיבוב. היית מתפלל לכותל המערבי התפילה ישר הייתה עולה, אתה נוסע לרוסיה או לפולין להתפלל, אז התפילה הולכת מפולין, צריכה לחזור לארץ ואז לעלות למעלה.

ממשיך הרב משאש, 'וצדיק הגר בחו"ל', צדיק, רב גדול שגר בחוץ לארץ, 'יש לו אלוה-ה כי הוא צדיק, אבל זה דומה כמי שאין לו אלוה-ה מאחר ואינו רוצה לדור בארץ שבחר בה'. משפט חריף, 'רשע או גוי הדר בארץ עדיף מצדיק הגר בחו"ל'. תראו עד כמה הוא אהב את ארץ ישראל. 'ועוד פעם אחת נרתעתי מאוד בהתבונני בפרשת שלח בעונש המרגלים שהוציאו דיבת ה' הארץ רעה, אשר מתו במגפה לפני ה'. וראה זה פלא, ישראל כפרו בעיקר ועשו את העגל ועמד משה בתפילה עליהם וינחם ה' על הרעה' – הם עבדו עבודה זרה ברגל וה' סלח להם, 'מרגלים לא הועילה תפילתו ונענשו עונש קשה ומנוול מאוד'. גם המרגלים נענשו, גם עם ישראל כולו נענש. 'שמע מינה שהמקום ברוך הוא אוהב את הארץ יותר מכבודו כביכול' – על הכבוד שלו הוא מחל, אבל על כבוד הארץ הוא לא מחל. 'ובזה אנחנו רואים אף אהבת הדומם של הארץ למעלה כאהבת מבחר המדבר שהם הנביאים'. עכשיו, על מה הם אמרו לשון הרע? הם אמרו לשון הרע על בן אדם? אמרו לשון הרע על ארץ ישראל.

הרב ידידיה הכהן – שיעור פרשת שבוע, פרשת בא תשע"ח

בסדר – אני אומר על רכב שהוא לא בסדר, זה לשון הרע? איך אפשר להגיד שהם אומרים לשון הרע על דומם? זה לא שייך. אז הוא אומר לא, בארץ ישראל זה עניין מיוחד – 'אהבת הדומם של הארץ למעלה כאהבת מבחר המדבר שהם הנביאים. כמו שכתוב בעניין ירבעם שאף שחטא והחטיא את ישראל בעבודה זרה לא בא עליו שום עונש, וכאשר הרים ידו על הנביא עידו לאמר תפשוהו ותיבש ידו', אז הקב"ה לא מחל לו. ברגע שהוא החטיא את כל עם ישראל הקב"ה העביר לו, אבל ברגע שהוא רצה לפגוע בנביא הקב"ה הגיב מיד. גם כאן, ברגע שאנשים עובדים עבודה זרה הקב"ה מוחל, אבל ברגע שרוצים לפגוע בארץ זה כמו פגיעה בנביא, משהו שהקב"ה לא מוחל עליו. 'ובזה מפורש אצלי מאמר רז"ל כל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור בחיקם של צדיקים. לפי שאבני המקום ועפרו חביבים כצדיקים ונקראים גם הם בשם צדיקים'. מי שקבור בארץ ישראל הוא קבור כמו ליד צדיקים, ונקראים גם הם בשם צדיקים, וזה מה שכתב כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, שכל מין אוהב את מינו. הצדיקים אוהבים את העפר של הארץ, 'כמו שכתוב רבי אבא היה מנשק כיפי דעכו, רבי חייא בר גמדה הוה מגנדר בעפרה שנאמר כי רצו עבדיך וכן כתיב בישראל אבינו ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו' – הפשט זה כאילו הוא רצה לעשות הגנה סביבו. רבי יוסף משאש מבין אחרת 'ומפני עוצם חיבתן'. הוא רצה להרגיש שהוא קרוב לקרקע. אנשים בקום המדינה כשהיו יורדים מהמטוס היו מנשקים את הקרקע כמו התנאים והאמוראים.

'כל אלו הדברים ועוד כהנה וכהנה כתובים ומאמרים' – וכאן הוא עובר לכתובה 'יומנית', מכתובה ברעיונות והלכות הוא כותב – 'היו רצוא ושוב ברעיוני ופעמים חיבת הארץ עלתה בליבי כלבת אש ועלה ברעיוני לעזוב את ארץ מולדתי וכל טובה ולעלות אל הארץ. ומה גם במוצאי כל חג את שאומרים בלהב קודש השיר הידוע לספרדים לשנה הבאה בירושלים, אז השלהבת הייתה עולה בתוקפה וגלי מחשבות מתרוצצים בעורקי דמי, ומה גם בהיותי מזומן לפעמים לקשר של איזה זוג או שותפים לקשרם לחייבים בקניין סודר או בקונם בתנאים נאים שקיבלו עליהם לעלות אל הארץ בהיותי סופר מומחה, הייתי מתקנא מאוד בהם עד שהיו זולגות עיני דמעות, ומה גם עוד בעת השיירה יוצאת מן העיר לנסוע אל הארץ פלגי מים ירדו עיני ואומר מי ייתן לי אבר כיונה אעופה אשכונה על אדמת הקדש'. תראו איזו אהבה לארץ. הוא אומר, מה אני אומר 'לשנה הבאה לירושלים' – הרי אומרים, יש חידוד כזה, בתפילת ערבית מיד אחרי נעילה מה אומרים? 'והוא רחום יכפר עוון' – איך הגענו ל'והוא רחום יכפר עוון' אחרי יום הכיפורים? אחת התשובות זה שיושבים אנשים בחוץ לארץ, לפני דקה אמרו 'לשנה הבאה בירושלים' – הם מתכוונים לעלות לארץ? אז למה הם אומרים 'לשנה הבאה בירושלים'?... זה מה שאומר הרב משאש, אני אומר 'לשנה הבאה לירושלים', אני עושה הסכמים לאנשים שעולים לארץ ויש ביניהם התדיינויות, והרגש שלי כל כך בוער בי.

הרב ידידיה הכהן – שיעור פרשת שבוע, פרשת בא תשע"ח

והוא ממשיך ומספר, 'מורי זקני בשעת פטירתו ציווה את בנו מורי אבי, הרב זכריה, שלוש צוואות. א' שיהיה מתבודד עם קונו שעה אחת בכל יום מחשבה זכה וטהורה לעשות חשבון נפש, שעה קבועה שלא יבטלנה בשום זמן ובשום אופן'. הצוואה שלו ששעה ביום יתבודד. 'ב' – שיזהר וישתדל לזכות הרבים או אף יחיד באיזה מצווה שתהיה בכל יום תמיד ולא יעבור עליו אף יום אחד בלי זה'. כל יום תעשה משהו קטן בשביל עם ישראל, בשביל הרבים. זה הדבר השני שהוא ציווה עליו בצוואה שלו. ודבר שלישי שישתדל בכל עוז לעלות לארץ כי אוויר ארץ ישראל קדוש קדוש בקדושת ה' אשר עיני קודשו בה מראשית השנה ועד אחרית שנה. וסיפר לי ראש חברה קדישא ששם נמצא ושם היה בשעת פטירתו של מורי זקני הנ"ל, והיה חוזר על הצוואות פעמים הרבה' – הוא לא אמר את זה רק פעם אחת, הוא אמר את זה כמה פעמים, 'ובפעם האחרונה חזר כמה פעמים ארץ הקודש ארץ הקודש, עד שיצאה נשמתו ב'קודש'. והנה מעוצם אהבת אבא את הארץ, הוא מדבר על אבא שלו, 'שיזכרני כי ביום ה' של חנוכה בא מכתב מבנו של רבי יעקב אדהן הנ"ל שעלה לארץ באלול תרנ"ט ובן דודו הרב מרדכי ... באנו אל הארץ ולא מצאנו בה פרנסה רק עגבניות, ירקות, וקצת פירות'. אין לכם מה להגיע לפה, פה על הפנים המצב. 'ורבי מרדכי הביא המכתב לאבא, לאבא שלו יש צוואה מהסבא שצריך לעלות לארץ, והוא אומר לו מה אתה הולך לעלות? אין שם כלום! 'לאחר שקרא החזיר לו ברוגז ואמר משוגעים האנשים הללו. מה חושבים הארץ והפרנסה מי שלימו קורמי באגמיי? האם חסר ירקות או קני סוף באגס? מי נותן את הפרנסה? ריבונו של עולם. 'חבל חבל שאין מכירין בערך הארץ. וציווה שיקרע את המכתב ולא יגיד את הכתוב בו לשום אדם שלא ירפה ידי הרוצים לעלות. ועוד ציווה עליו לכתוב לו להגיד רק טובת הארץ חכמיה ורבניה ושיבותיה וחיבוריהם, וכמו שאמר הכתוב 'וראה בטוב ירושלים כל ימי חיך רק בטוב תראה והרע תבטל בטוב'. בהמשך הוא מתאר את הכיבוש הצרפתי במרוקו. 'נכנסו הצרפתים וכבשו את העיר וליהודים הייתה אורה ושמחה ואז סדר החיים נהפך מהקצה אל הקצה'. לכאורה נכנסה השכלה, משמח. 'המסחר והתעשייה פרחו כמו עשב מיום ליום והיהודים עלו במעלות העושר והכבוד ובנו בתים ונטעו כרמים והעלייה לארץ נשתכחה מלב'. כשהיה צרות מהשלטון המרוקאי אז כל אחד אומר אולי מתישהו נברח לארץ, נעלה לארץ ישראל. כשפתאום יש השכלה והעניינים מתחילים להסתדר אז הוא אומר שהעלייה לארץ נשתכחה מהלב לגמרי. 'ואמנם בליבי היה הדבר יוקד כאש ותמיד הייתי חושב מה זה עשה אלקים לנו, במקום לחסל את הגלות אנחנו עושים לנו כיוונים להמשיכה ולקיימה? מה הקב"ה עושה לנו? 'בחול המועד סוכות תרצ"ט באה לטלמסן נערה אחת לצרפת ממשפחת רוטשילד וכיבדה מאוד ונאמה נאום ארוך באולם הגדול של העירייה על אהבת ארץ ישראל והתעוררות לעלייה. ובשומעי דבריה הנלהבים והפסוקים מהתנ"ך שאמרה פלגי מים ירדו עיני ועיניתי גם אני חלקי בלהב קודש ועשתה מגבית גדולה ונאסף הכסף מהר ונמסר למזכיר הקהל

הרב ידידיה הכהן – שיעור פרשת שבוע, פרשת בא תשע"ח

ונשלח למחרת אל הארץ. ומאותו יום... אותה נערה מציתה בליבו של הרב משאש – 'מאותו יום חזר אותו הזיק הקדוש ונעשה בליבי לשלהבת גדולה והתחלתי לעורר הציבור לעלייה. והלכה בשנת תש"ז שנתרבו בה חלומות וחזיונות ומחשבי קיצים, וגם אני התעוררתי לזה ומצאתי חשבון מדויק במה שכתב דניאל ואשמעה אחד קדוש מדבר ואמר עד מתי החזון ויאמר עד ערב בוקר אלפיים ושלוש מאות ונצדק קדוש. המניין הזה לדעתי, אומר הרב משאש, 'מתחיל מבניין בית שני שהיה בשנת ששת אלפים ת"ח ועד שנת תח"ש הו' ב' אלפים ושלוש מאות שנה'. הוא אומר מבניין בית שני עד שנת תח"ש, תש"ח, זה אלפיים ושלוש מאות שנה. 'ת"ח שעמד בית שני, ומחורבנו עד תח"ש עברו עוד אלף תת"פ שנה הו' ליה ב' אלפים ושלוש מאות שנה. וכן היה בחמישה באייר' – הוא עושה חשבון שבחמישה באייר זה כאילו הסימן של הגאולה מימי בית ראשון כי עברו אלפיים שלוש מאות שנה שנאמר בדניאל. 'הוכרו בעולם מדינת ישראל והוקבע ליום העצמאות ובא עוד סימן בשוב ה' את שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל, באותה שנה התחילה עלייה ברבבות עם'. והוא מסיים בשיר 'ישתבח יושב תהלות ויתעלה על חיסול הגלות סיימנוה בלי הדרך עלה ובלי דעתך עלה' – לא רוצים לחזור לשם, 'פלאות יעשה עם עוד המסתופפים בצילה, משוך ימשכם באהבה לארץ אבות אשר בה באמת שמחת כל אבות חי יתן בליבם להכיר ערכה יותר מכל חפץ, זריזים אז יהיו לעלות בלב חפץ, קדוש יקראו לעפרה ואבניה, ויאמץ לבבם להיות בניה ובונה'. כך הוא מסיים את ההקדמה שלו, הקדמה רחבה על הספר.

נראה עכשיו קצת על ענייני פרשת השבוע שהוא כתב בפירושו על הגדה של פסח. בפרשה שלנו אנחנו קוראים על ההתייחסות לארבעת הבנים. וכתוב כך; 'רשע מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לו, ולפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר, אף אתה הכהה את שיניו ואומר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו, ואילו היה שם לא היה נגאלי'. זה מה שאנחנו קוראים בהגדה של פסח. הפסוק הזה מגיע מתוך הפרשה שלנו – "מה העבדה הזאת לכם". אומר הרב משאש – 'הנה שאלת הרשע היא כתובה בפרשת בא אל פרעה וזה נוסח הכתובים 'והיה כי יאמרו אליכם לכם בניכם מה העבדה הזאת לכם ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל וכו'. הקשו המפרשים למה נאמרה שאלה זאת של הרשע בלשון רבים, כמו שכתוב 'והיה כי יאמרו אליכם בניכם'. למה השאלה של הרשע – אנחנו רואים שאמנם בהגדה כתוב 'מה העבודה הזאת לכם', אבל בפרשת השבוע אנחנו רואים שהשאלה היא שאלת 'כי יאמרו אליכם בניכם' – למה נאמרה השאלה של הרשע בלשון רבים, 'מה שלא נאמר כך בשאלת החכם והתם ובלימוד שאינו יודע לשאול. שבשאלת החכם כתיב 'והיה כי ישאלך בנך', בלשון יחיד, לאמר 'מה העדות'. בשאלת התם כתיב 'והיה כי ישאלך בנך לאמר מה זאת', ובלימוד שאינו יודע לשאול כתוב 'והגדת לבנך' – וכולם זה לשון יחיד. וכל המפרשים תירצו מה שתרצו עיין עוד. ואני הדל נראה לי לתרץ על פי נוהג שבעולם

הרב ידידיה הכהן – שיעור פרשת שבוע, פרשת בא תשע"ח

והוא כי בכל דור ודור ימצאו החכמים מעט מזעיר מן ההמון, אחד מאלף – וכל שכן בבנים קטנים, ודאי קשה המציאות להימצא אחד בעיר, וכמאמר החכם 'עת תמצא אחד מאלף יבין שמועה אז תקרא ומלאה הארץ דעה'... וגם בני האדם התמימים הם מעט מזעיר. גם הטפשים אשר לא ידעו לשאול גם הם, גם על מלתא דתמיהא, הם גם כן מעט מזעיר'. הוא אומר, ההגדה של פסח מדברת על המציאות. המציאות שהוא רואה מתוארת כמציאות מאוד עגומה. הוא אומר אני מסתכל מסביבי ואני רואה שהחכמים מעטים. התמים, אלו שלא יודעים בדיוק גם הם מעטים, ואלו שאינם יודעים לשאול אפילו 'מה זאת', הם גם מעטים. מי הרבים? 'אך הרשעים רבו כארבה ואין להם מספר כמאמר קהלת 'אחד מאלף מצאתי', והוא שאמרו חז"ל למה נברא עולם הבא ב'י? מפני שהצדיקים שבה מועטים. ולכן גם בתורה השאלה האמורה לגבי הרשע כתובה בלשון רבים כמו שכתוב 'והיה כי יאמרו אליכם בניכם', כי הרשעים רבים. אך שאר פסוקים האמורים כנגד ג' בנים האחרים כתובים בלשון יחיד כנגד הבן החכם כתיב 'והיה כי ישאלך בנך לאמר מה העדת', ונגד הבן התם כתיב 'והיה כי ישאלך בנך לאמר מה זאת', ונגד שאינו יודע לשאול כתיב 'והגדת לבנך', הרי שכולם נאמרו בלשון יחיד 'בנך', 'בנך', מפני שמועטים, וייקראו יחידים לגבי ריבוי הרשעים. אז זו תשובה שלו למה בפרשה שלנו אנחנו נראה "והיה כי יאמרו אליכם בניכם", כשהבנים הופך להיות הבן הרשע. וכבר דיברו הרבה על זה שבהגדה של פסח – אני תמיד אוהב לראות בהגדות המצוירות איך מציירים את הארבעה בנים, כי רואים לפי כל תקופה היו מציירים את ארבעת הבנים במשקפיים של אותה תקופה. וידועה המליצה של הרבי מלובביץ' שאמר שזה לא נכון – אין ארבעה בנים, יש חמישה. ארבעה בנים הגיעו לסדר, גם הרשע זו מעלה, הוא מגיע, הוא שואל שאלות, הוא מרגיש איזה קשר. הרבי אומר שיש גם את הבן החמישי, שבכלל לא הגיע לסדר – הוא נמצא בחוץ וצריך לצאת מתוך הסדר כדי להביא אותו פנימה. זה הבן החמישי.

הרבה פעמים המחלוקות הגדולות היא מול אנשים שקרובים אלינו. הרשע הוא מגיע והוא שואל שאלות והוא מדבר כי זה אכפת לו, אכפת לו מדמותה של היהדות, זה מעניין אותו, הוא מתווכח על זה. הבן החמישי נמצא במצב עוד יותר גרוע, הוא לא הגיע לשולחן הסדר, הוא בכלל לא מרגיש שום קשר. צריך לצאת החוצה ולהביא אותו.

אם נגיד לאנשים מסוימים, אפילו שיש להם דעות מאוד שליליות, שהם לא יהודים – הם ייפגעו מזה. תגיד לבן החמישי שהוא לא יהודי, הוא לא יתרגש. יש לי חברה גויה, נכון, סבא שלי היה יהודי, אבא שלי – אותי זה לא מעניין. הרשע, גם אם הדעות שלו קשות מאוד אבל הוא מחובר, הוא חלק מהשולחן.

נמשיך לרעיון נוסף של הרב משאש. 'חכם, רשע, תם, שאינו יודע לשאול. הנה המגיד סידר הארבעה בנים הנזכרים שלא כסדר הכתוב בתורה. כי התורה התחילה בשאלת הרשע ותשובתו ואחר שאלת

הרב ידידיה הכהן – שיעור פרשת שבוע, פרשת בא תשע"ח

הרשע כתבה תשובה לשאינו יודע לשאול, ואחר תשובה שאינו יודע לשאול כתבה שאלת התם ותשובתו. ואחר שאלת התם כתבה שאלת החכם ותשובתו – זה מופיע רק בפרשת ואתחנן. 'אם כן לפי סדר התורה הוא – רשע, שאינו יודע לשאול, תם, וחכם'. אז למה אתה שם את החכם ראשון? עונה כך הרב משאש 'והנה טעם לסדר התורה נראה לעניות דעתי הוא, כי הנה פרשת החודש הזה לכם האמורה בפרשת בא אשר בה כתובים שאלות הבנים הרשעים נאמרה במצרים, כמו שכתב וידבר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם. ולכן השאלה שהייתה שכיחה שהיא במצרים היא שהקדימה התורה והיא שאלת הרשע ותשובתו. והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת ואמרתם זבח פסח הוא לה'. איפה היינו שהבנים שאלו את השאלה הזו? היינו במצרים. שם כולנו היינו במצב מ"ט שערי טומאה, ושם שאלו את השאלות האלו. 'יען בהיות ישראל במצרים היו כולם עם שכל, כולם גדלו על ברכי חומר ולבנים ומעודם נתערבו עם יושב מצרים ועל כן לא ידעו כי יש אלוקים בישראל רק עד שבא משה עליו השלום ואמר להם ה' אלקי אבתיכם שלחני אליכם ואז ידעו את ה'. אך בניהם הקטנים אשר היו בימים ההם, בוודאי הגמור שלא ידעו את ה' אף אחד דברי משה רבנו עליו השלום, יען כי הם קטנים, גם יולדו על ברכי חומר ואין בהם לא דעת ולא תבונה בדעת ה' אף על ידי מלמד. ואם כן, באין ספק כי בעת יורו עבודות קרבן פסח לא ישאלו כי אם שאלת הרשעים שהיא 'מה העבדה הזאת לכם', יען כולם בנים לא אמון בם. ולכן מפני שאלה זו, היא שהייתה שכיחה ביותר בעת ההיא במצרים, לכן כתבה אותה התורה תחילה, היא ותשובתה'. עכשיו הוא חוזר לרעיון שאמרנו, כמו שכתב 'ויאמרו אליכם בניכם'. גם הנה במציאות העולם נמצא שהרשעים הרבים כמו שכתבו חז"ל מפני מה נבראת העולם הבא בי' מפני שהצדיקים מועטים. ואם כן, מפני שהרשעים הם הרבים מוכרח ששאלה זאת של מה העבודה וכו' היא שתהיה שכיחה ביותר ולכן כתבה התורה תחילה... ואחר שאלת הרשע ותשובתו כתבה התורה לימוד לשאינו יודע לשאול, יען הוא מעין שאלת הרשע ותשובתו, כי שאלת הרשע ותשובתו הם על עניין קרבן פסח.

והוא ממשיך וכותב שגם שאינו יודע לשאול זה היה רוב האוכלוסייה.

אבל כשאנחנו כותבים את ההגדה של פסח, כשאנחנו נמצאים בארץ ישראל, וכאשר עם ישראל רואה את כל הניסים הגדולים וכבר לא נמצא במצרים, זו כבר לא פרשת בו, אלא כבר זה הופך להיות ארץ ישראל, אז באמת השאלה הראשונה, שהיא יותר בקונצנזוס, הופכת להיות השאלה של החכם. זה הרעיון שהוא כותב. במצרים השאלה הכי נפוצה זו שאלת הרשע, וכשהגענו לארץ השאלה המהותית תופסת את המקום, שאלת החכם.